

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Anton Štrekelj*, državni potovalni učitelj kmetijstva v Gorici.
Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 2.

V Gorici, dne 18. januarja 1907.

Pečaj III.

Več piče — več živine.

Tone Grižar je bil oni večer jako dobre volje. V roki je držal svojo ljubljenko, ruso pipo, katero je nabasal z debelim tobakom „po štiri“ in prav pogostoma je vlekel na dolgi dre-novi cevi. Sedel je na ognjišču za debelim „božičem“, katerega je izril prejšnji teden v rebri. Seveda ga je „božič“ hudo sušil, no na sveti večer, pa ne sme biti suše, najmanj pa v gospodarjevem grlu. Zato je večkrat pogledal v bokal, kateri je tičal v zglavniku poleg njega. Oni večer pa ni pil Tone morda kakega škeveca, kakor druge dneve ali gnjeda, kakor druge praznike, da molčimo o vodi, o kateri pravijo, da še v čevlju ne stori do-brega, kaj še v želodcu. Ne, na sveti večer pritiče kaj boljšega, in zato je šel on sam v klet in točil je v onem sodu prav pri zidu. No pa kaj bi ne, saj ni bil sam, ampak v hiši je imel tudi goste in sicer redke goste. Obiskal ga je gospod učitelj in Do-linarjev Jože, oni posestnik v dolanjem koncu, kateremu se vse sponese kar v roko prime. Ne znamo po kaj sta prišla, znamo pa, da je dal učitelj povod temu obisku. Morda se mu je san-jalo v dolgih adventnih nočeh o mladi Grižarjevi Nežiki, morda pa se je samo polakotil Grižarjevih orehov. Saj pravi vedno, da se ne bo ženil. Naj bo pa to ali ono, videl je Nežiko in dobil je orehov, katere je prav čvrsto zalival s črnim teranom.

„Ali si pridelal dosti take kapljice, Tone?“ vprašal je Jože Dolinar Toneta, kateri mu je ravno ponudil bokal.

„Malo, dragi moj, malo. Suša mi je pobrala več kot po-lovico. Upal sem na trideset hektov, bilo pa ga je komaj

petnajst. Če bo šlo tako naprej, ne znam kam pridemo. Lani nam je pobrala rosa skoraj vse. letos pa suša. Kmet mora iti na ta način pozlo. S čim naj plačamo davke, ko nič ne pridelamo. Tisto zrno pšenice, naj ga denemo kamor hočemo“.

„Hvala Bogu, pri meni pa vendar ni tako slabo. Lani sem ga prodal nad štirideset hektov in letos ga imam tudi skoraj toliko na prodaj“.

„Sem že slišal, da si dosti pridelal. Kaj pa delaš, da te ne prime ne rosa, ne suša, ne noben vrag. Jaz se trpinčim kot grešna duša, a nič ne pomaga. Od kar sem zasadil nov vinograd, še nikdar nisem imel nobene dobre trgatve, ti pa vsako leto Ti im-š prav pasjo srečo“.

„Kakor znaš, Tone, bil sem lani skoraj edini v vasi, ki se je rešil rose. Da je prišlo tako, se moram zahvaliti v prvi vrsti Primorskemu Gospodarju, ki je ravno o pravem času pisal, naj brž škropimo. Saj poznaš ta list, Tone? Tudi letos sem se ravnal po njem in v mojem vinogradu, čeravno je plitva zemlja, ni bilo suše. Ko je bil tam o sv. Marjeti dober dež, sem šel za par dni in sem vinograd preoral. To je pomagalo. Zemlja je bila na vrhu rahla in zato se ni tako hitro posušila. Ravno tako sem delal, ko je bil precejšen dež v avgustu. Reči moram, da mi je ta list že mnogo pomagal“.

„Jaz sem pa že prestar za branje; pa tudi vidim ne več prav dobro,“ povzame spet Tone besedo. „Očkar so me deli enkrat v časnik, pa nič ne berem. Takrat sem bil na shodu v D. in sem nekemu gosposkemu človeku nekaj preveč povedal, pa so me prav hentrano nažehtali“.

„To je bilo najbrže takrat, ko so bile zadnjikrat volitve“, menil je učitelj.

„Da, da, ravno takrat, zato pa sem sklenil pustiti politiko pri miru“.

„Prav si imel, rekel je Jože. Tudi jaz se ogibljem politike. Gospodje vedno kričijo, da nam bodo pomagali a nobeden nam nič ne pomaga, Pomagali nam bodo najbrže takrat, ko ne bo več moči pomagati. No, kar se pa branja tiče, bi ti jaz priporočal Gospodarja, ki ga izdaja Goriško kmetijsko društvo. V tem listu ni politike. V njem dobiš prav dosti dobrih naukov, ki so za kmeta potrebni. Oni dan je pisal, da ni treba sejati več po Krasu žita. Prav je imel. Jaz se bom popolnoma držal

teh naukov in letos ga ne posejem niti zrna. Povsod posejem deteljo“.

„Kaj boš deteljo jedel? začudil se je Tone. Vendar ne boš kupoval moke pri taki kmetiji, kot je tvoja. Pa še kakšno pšenico si imel letos! Šel sem poleti mimo tvojega „dola“ in sem jo videl. V celi vasi je ni bilo jednake“.

„Jaz sem preračunil, da pri današnjih cenah za delavce ne pridem ven s stroški. Ker si omenil ravno „dol“, pogledi tu imam zapisano, koliko me je vse stalo in koliko sem pridelal. Vidi, na ti strani je povedano, koliko je bilo vredno seme, koliko je stalo oranje, pletev, obrivanje, žetev, mlatev, davki in obresti od njive. Na ti strani pa je pšenica in slama. Kakor vidiš so strčki samo v dolu za pet goldinarjev več od dohodkov“.

„Pa si računil tudi oranje. Bezteplentaj! Saj imaš vole. Menda oranja pač ne boš štel v stroške“, menil je Tone.

„Kaj misliš, da voli nič ne stanejo! Že sem premišljeval, ali bi ne bilo boljše jih prodati in kupiti namesto njih krave. Najbrže bom to tudi storil. Bolj ceno bom skoraj izhajal, če najmem. Lahka dela bom opravljal pa s kravami. Saj se bere, da kravam lahko delo nič ne škodi, posebno če se jih dobro krmi. Mleko je dandanes drago in mlekarjev tudi imamo mnogo pri nas“.

„Beži, beži! Taka hiša in brez volov! Saj se bi vsa vas smejala, če bi moral Jože Dolinar vole jemati v najem in s tujimi voli orati“.

„Rekel sem že, da bom vse polje posejal z deteljo. Samo „tužni breg“ pustim za krompir. „Mlako“, kjer je sedaj detelja bom po prvi košnji preoral in tje pride živinske pesa. Volov seveda ne prodam že sedaj, marveč po oranju. Jaz ne bom več trpel, da se mi bodo babja krila vlačila po žitu. Več detelje, več detelje! To ti tudi tebi priporočam, potem ne bo tvoja živina več taka, kakor sedaj. Oni dan, ko jo je gnalo tvoje hlapče na vodo, rekel je Nace Obrisk, da bi lahko drva na nji žagal“.

„Kaj bo tisti Obrisk zabavljal! Ima eno kravše, pa še tisto ni prav njegovo.“

„Res je, toda on dobi od onega kravšeta več mleka, kot ti od vseh treh“, ugovarjal je Jože. „To pa ni čuda! Krava, ki dobi le malo piče, porabi jo za svoje telo, in samo kar ji pre-

ostaje, to porabi za mleko. Obrisk redi kravo dobro in zato ima tudi dosti mleka. Jaz bi tudi tebi svetoval, da rediš rajši manj živine a to dobro krmiš, nego da imaš celo čredo, ki ti ne daje nič dohodkov“.

„Kaj bi pa ljudje rekli, če bi Grižar začel prodajati živino! Premoženje zapravlja, ob vse bo prišel, bi mislili. Ali ne bi bilo to v sramoto naši hiši“, menil je Tone.

„Kaj bi ti bilo v sramoto! V čast ti bo, če boš imel lepo živino. Prej te mora biti sram onega, kar je rekel Obrisk. Saj smo pa kmetje in ne grofovi. Mi moramo gledati na to, kar nese in ne smemo biti ošabni. Luksus ni za nas. Grofovi redijo poln hlev konj, a rabijo jih ne skoraj nikdar. Ti hočeš imeti štiri vole, pa še za dva nimaš dovolj dela. Živina hoče jesti in to stane. Posebno v takih letinah kot je bila lanska in letošnja. Če nočeš že opustiti žita in sejati več krme, pa odprodaj rajši polovico živine. Bolj pa ti priporočam prvo. Živino krmi vsak dan po dvakrat in vsakikrat naj bo sita!“

„E saj krmim še po štirikrat, petkrat na dan, pa nič neče jesti in nič se je ne prime. Najprej dam zjutraj rezanice, potem ji dam slame, proti poldne ji dam seno; ko se živina zvečer napoji, ji vržem „frudlja“ in za noč spet rezanice in sena. Kaj hočeš več. Še preveč sem to živino razvadil“.

„Vidiš, ravno to je slabo, da prevečkrat krmiš in nikdar ne do sitega. Sedaj po zimi je najboljše krmiti po dvakrat ali kvečemu po trikrat na dan. Da je tvoja živina tako revna, pa se ni niti čuditi, če dobiva skoraj samo slamo. Kaj misliš, da izdá rezanica dosti več kot slama. Začni krmiti s senom in z deteljo in videl boš, kako bo šlo meso na živino. Detelja, to ti je prava piča za živino! Kolikor je meni znano niti ne gnojiš travnikov in zato je tvoje seno bolj pusto. Vpiši se v kmet, društvo in potem kupiš lahko tam nek prah, ki mu pravijo superfosfat. Ta prah potrosi po senožeti in videl boš, koliko sena bo več tam. To seno bo tudi mnogo boljše, ker se pokaže po tem prahu na senožeti skoraj sama detelja. Jaz sem to že skušal, zato pridi pogledat en dan mojo živino“.

„To je pa res“, rekel je učitelj, ki je do sedaj le poslušal. „Bil sem ravno danes pri Jožetu. To vam ima živino! Takšne še nisem videl v naši vasi“.

„Vse sili tje, kjer je vsega dosti“, menil je Tone.

„Če hočeš Tone, da bo blagostanje tudi h tebi sililo, vpiši se v kmetijsko društvo in beri skrbno Gospodarja. Če bi se jih vpisalo v naši vasi še nekoliko, pa bi napravili lahko tudi pri nas podružnico. Manjše vasi kot je naša jo že imajo.

„Prav pravite Jože. To se mora zgoditi. Še jutri moramo nabrati dovoljno število udov. Za gospodarski napredek! bodi od sedaj naprej naše geslo. Kaj nam pomagajo tisti neumni plesi in druge zabave. Prvo je blagostanje in šele potem, če v resnici kaj zmoremo, naj bo zabava. Jaz, ki prebiram Gospodarja že od početka, sem ves navdušen za kmetijstvo in že spomladi vredim šolski vrt, kjer bom vzgojeval razno zelenjavo, cepljene trte, cepljeno drevje, cvetlice in drugo. Tudi sem se namenil rediti poleg šole kunce in kokoši. Kurnik sem že pričel pripravljati. To bom delal vse samo radi tega, da bodo otroci videli in da dobijo veselje“, pravil je učitelj.

„Tako je prav! Toraj prvi naš nov ud bo Tone“. Saj te smemo vpisati?“

„Pa naj bo. Škodilo menda ne bo, ako se kaj naučim, če tudi sem že star. Saj vidim sam, da sem malo neroden. Veš kaj Jože! Tvoje besede so mi dopadle. Odprle so mi prav za prav oči. — Če mi dovoliš, pridem pa jutri jaz h tebi pogledat“.

Še so sedeli trije možje za „božičem“, ter ga s kleščami večkrat pobrskali, da so švigale svetle iskre od njega, še so pogledali včasih v pisani bokal in še marsikatero so si povedali, dokler jih ni spravilo vbrano zvonjenje skupno h božičnici. „Božič“ pa je tlel še drugo jutro in je s tem prorokoval, da prihodnje leto ne bo več Nežike Grižarjeve med samskimi.

Št.

Naš vrt.

Hrana našega kmeta je na sploh jako slaba. Skoraj, da ne vidiš na kmetškem ogujišču celo leto drugega, nego krompir, kašo, repo, polento in močnik. Samo za večje praznike in one dneve, ko najme kmet delavce, boš dobil morda tudi blečiče ali kaj mesa v loncu. Sicer se je hrana tudi pri kmetu

zadnji čas precej zboljšala, vendar še vedno ne tako, kakor bi bilo želeti. Če hočemo ohraniti človeško telo zdravo in krepko moramo mu dati kar potrebuje. In vsacega človeka dolžnost je, da ohrani svoje zdravje, od katerega je odvisno dostikrat tudi življenje drugih ljudi. Hranimo rajši pri pijači in lahko nekoliko bolj tudi na obleki, posebno pa pri raznih razveseljevanjih, toda na hrani ne smemo preveč skopariti. Vse do mere!

Ta pa oni bo spet mislil: to se lahko piše, toda kje vzeti! Dragi moj! Tu so ti vrata h boljši hrani: Poskrbi za svoj vrt! Mi smo prepričani, da bi naši ljudje prav lahko boljše živeli, če bi se nekoliko bolj lotili pridelovanja zelenjave. Zelenjava ni samo jako okusna hrana, marveč tudi jako tečna in zdrava. Fižol in grah sta le malo manj redilna od mesa. Če pa pogledamo nekoliko po naših vrtovih, moramo reči, da so ti bolj podobni puščavi, nego vrtu. Večina naših vrtov se nahaja v senci za hišo ali pod drevjem, kjer ne dobiva zemlja blagodejne solnčne svetlobe in gorkote. Da je treba vrt gnojiti, to pade le redko komu v glavo. Seveda ne vspeva tu zelenjava. Pa saj ne poznamo skoraj bi rekel drugega, nego solato, radič in kvečemu še vrzote. Pa še to zelenjavo dobimo v nekaterih letnih časih. Majhen vrtič, ki se dobro obdeluje, prehrani lahko družino celo leto. O tem se lahko prepričamo pri raznih majhnih posestnikih in manderjarjih v tržaški okolici in tudi v bližini goriškega mesta. Našim kmetom se zato ne smemo čuditi, če jim polaga gospodinja na mizo „od nedelje do nedelje vsak dan krompir“.

Vrt je torej tudi pri kmetu važen prostor. Kdor stanuje blizu mesta ali večih krajev, zamore iz njega zelenjavo tudi prodajati. Pač žalostno je, če morajo boljše družine na deželi preskrbovati se z zelenjavo skoraj skozi celo leto iz Trsta ali iz Gorice. Zato bo pač temu ali onemu prav prišlo, če spregovorimo nekoliko o vrtu.

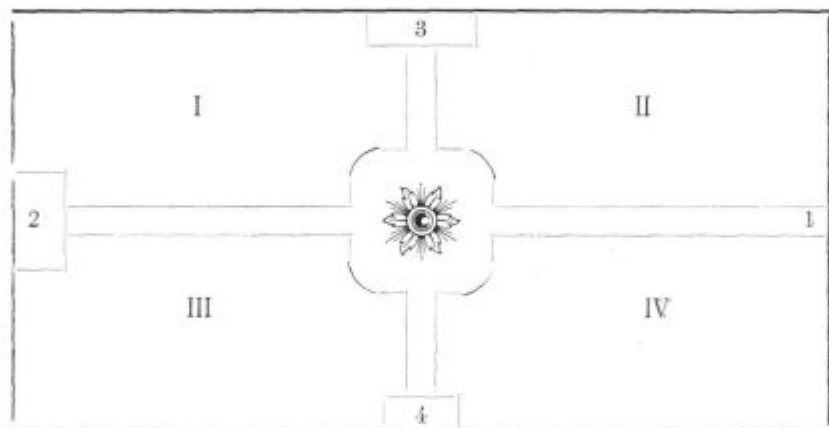
Pred vsem povejmo, kje naj se napravi vrt. Naš vrt bodi, če mogoče blizu doma, da izkoriščamo v njem vsak prosti trenutek in nam ni treba zapravljati s hojo preveč časa. S tem pa ne rečemo, da mora biti ravno pri hiši. Kdor nima tu prostora, ogredi naj si kje drugje primeren prostor. Morda oni prostor pri hiši tudi ni sposoben za vrt, ker je preveč v senci ali je burji preveč razpoložen. Najboljša lega za vrt je ravna, ker za-

more tu voda enakomerno v zemljo in je ne odraša. V hribovitih krajih pomagati si moramo toraj na ta način, da napravimo tu stopnicam podobne baže ali pašne. Popolnoma južna lega je pač ugodna za pridelovanje zimske in rane zelenjave, za poletno zelenjavo pa je boljša severna ali zapadna lega. Na sploh je najboljša lega za vrt južno-vzhodna ali južno-zapadna. Da ne sme drevje ali poslopje vrta preveč obsenčiti, to je treba pri nas še posebej poudarjati, ker se dobi šestokrat v našem vrtu pravi gozd plemenitega in divjega drevja. Drevje ne škodi samo s senčo, marveč ono porabi poleti tudi mnogo vlage in zato zemljo močno posuši. V suhi zemlji pa ne dobiš sočne zelenjave.

Najboljša zemlja v vrtu je peščenoilovnata, toraj bolj lahka zemlja. Kdor ima drugačno zemljo, naj jo popravi, bodisi z napeljavo cestnega blata, blata iz kalov, z nosa od cest itd. Posebno je skrbeti, da bo zemlja redilna kar dosežemo seveda najboljše z obilnim gnojenjem. Če je vrt presuh, ni dobro, a če je preprevlažen, tudi ne. V poslednjem slučaju pomagamo si lahko, v prvem pa bolj težko. Vlažna tla je treba s pomočjo drenaže ali kanalov osušiti, tam pa, kjer se zemlja hitro posuši, skrbeti moramo za vodo s tem, da napravimo v vrtu vodnjake ali luže, kjer se voda nabira. Če imamo na svojem zemljišču blizu doma studenec, napravimo vrt blizu te, kajti voda je v vrtnarstvu velike važnosti. Poletno zelenjavo boš težko pridelal brez vode. Morda dobiš vodo tudi, če izkopaš v zemljo nekoliko metrov globoko jamo. Sicer ni studenčnica za zalivanje tako dobra, kot deževnica, ker je pretrda, če jo pa pustimo nekoliko časa na zraku (v luži, kadi), izgubi svojo trdobo. Po Krasu, kjer nimajo studencev, skrbijo naj, da vlovijo s pomočjo žlebov vso strešnico. Tudi voda iz cest in poti naj se napelje v luže ter tu hrani za zalivanje. Na Krasu moramo napraviti zato vrt v prvi vrsti tam, kjer dobimo poleti dovolj vode.

Če smo si odbrali za vrt pravi prostor, moramo zemljo primerno obdelati in pognojiti. Najboljše je, če prekopamo vrt na kolena globoko. Taka zemlja je potem bolj rahla in ne trpi toliko od suše, obenem pa se boljše razgreje. To delo naj se opravi, ko je zemlja suha. Tudi že stare vrtove je tu pa tam bolj globoko prekopati, da se redilne snovi v zemlji bolj enakomerno razdelijo. Tudi mnogo plevela se na ta način zatre. Ako

imamo doma straniščno, je dobro, da prekopano zemljo pozimi ž njo oblijemo. S hlevskim gnojem gnojiti je v vrtu vsaj vsako tretje leto. Na m^2 treba je okoli 7 do 8 q gnoja. Najboljše je, če razdelimo vrt na štiri dele. En del porabimo za take rastline, ki trajajo več let, kakor so artičoki, hren, špargeljni, rabarbara itd. od treh drugih delov pa gnojimo vsako leto po enega. Nekaterim rastlinam ne smemo namreč dajati svežega gnoja, ker ga ne izkoriščajo, tako kakor bi mogle. V slabši zemlji razdelimo vrt lahko tudi v tri dele, od katerih porabimo en del kot prej omenjeno, ostala dva pa gnojimo eno

Načrt majhnega kmetijskega vrta.

I, II, III, IV — štiri vrtni deli, 1 — vhod, 2 — utica, 3 — zimski gredica, 4 — vodnjak.

leto enega, drugo leto drugega. V teh delih napraviti je 1 do 1,20 m široke gredice, med katerimi se nahaja 20 do 30 cm široka steza. Dobro je, če napravimo po sredi vrta bolj (1—2 m) široko pot. Če hočemo, da bo v vrtu tudi lepo, napravimo lahko ob ti poti podolgaсти lehi za cvetlice. Še lepše je, če stoji na sredi vrta kolobar za cvetlice. Tudi majhno utico priporočamo v vrtu.

Kdor hoče imeti v vrtu zgodaj zelenjavo, temu je neobhodno potrebna zimski gredica (konšerva). V njo se seje že januarja rana zelenjava, ki se potem, ko se ni več bati mrazov, presadi na prosto. S pomočjo zimski gredice zamoremo pridelati v vrtu dva, tri mesece prej zelenjavo.

Sedaj je čas, da si vredimo vrt. V kratkem bomo opisali, kako je treba vrt obdelovati, da bomo imeli vedno dovolj zelenjave. Do tedaj napravite to, kar smo vam danes povedali.

Št.

Jablan.

Jablan ali jabolka zavzema v gorski strani naše dežele med vsemi sadnimi plemeni, prvo mesto. Jablan je krasota naših gorskih vrtov in sicer ne samo radi listja in cvetja, marveč posebno še radi prelepega in okusnega sadja, katero zamoremo uživati skoraj celo leto. Saj se držijo nekatere vrste jabolk skozi celo zimo. Pa ne samo za gorsko stran naše dežele je jablan velikega pomena, marveč tudi za Brda in Vipavsko. Seveda ga ne smemo saditi tu v vsaki zemlji. Posebno važen sad je jabolka tudi v naših Brkinih.

Jablan ljubi svežo, rodovitno, bolj težko in vlažno zemljo, ki pa ne sme biti močvirna. Pri nas imamo take zemlje mnogo. V gorah je jablan skoraj povsod na mestu, v Brdah in na Vipavskem pa naj opominjam na Preval katerega pa bi morali prej nekoliko osušiti, na dolino, po kateri teče Kožbanjšček, na podsabotinsko dolino, na šempasko, dornberško, rihenberško, vogersko, renško, prvaško, sv. križko, žabeljsko, kronberško polje, na braniško dolino itd. Posebno dobro se sponaša jablan tudi v starogorski rusi zemlji.

Na Krasu ni zemlja prav ugodna za to drevo, ker je presuha. Pač pa vspeva tu pa tam po kraških dolih še dobro. V tržaških bregovih rodi jablan obilo. Tudi v istrskih dolinah, osobilo v rižanski in v osapki, potem v ravnini okoli Doline in Boljunca bi vspeval. Samo saditi bi ga treba in boljše oskrbovati. Seveda odpade poleti sadje z drevesa, če ne storimo prav nič proti jabolčnim škodljivcem, ki sadje vrtajo.

Tam, kjer je lega preveč razpostavljena vetrovom, moramo saditi take jabolčne vrste, pri katerih se sad bolj močno drži na drevesu, kakor je n. pr. šampanjski kosmač. V boljših legah pridelovali bi pa lahko pri nas fina zimska jabolka, kakor je n. pr. zimski kalvil, beli rožmarin itd. Tirolci prodajajo to sadje tudi po kroni komad in še dražje. Nemci v nuzlih krajih ga ne morejo pridelati, zato moramo izkoriščati svoje toplo obnebje. Tudi zgodnje jabolke bi prinesle Bricem.

in Vipavcem lahko mnogo denarja. Pri nas bi lahko blagostanje — v pravem pomenu besede — če bi se bolj poprijeli sadjarstva. Koliko prostora imamo še praznega!

Najbolj priporočljiva oblika za jablan je drevo, ki je okoli 1 ¹/₂ m visoko. Bolj visoko drevje sadili bomo samo ob cestah. Srednje visokemu drevju ne škodi toliko burja, kakor visokemu in sadje je na njem boljše in lepše. Če nima jablan navzdol visečega vrha, obdelujemo zemljo prav lahko pod takim drevesom. Fine vrste, kakor je kalvil, je pa še boljše pridelovati v špalirjih. Za špalir pa ni dober divjak kot podlaga, ker preveč hobota in premalo rodi. V ta namen moramo rabeti kot podlago jabolki ivanjšček ali pa dusin. Kako se vzgojujejo špalirji, opisali smo v našem listu že lansko leto. Bolj visoko jabolčno drevje saditi je približno 8 do 10 m narazen in sicer v vrste ali pa v trikotni zvezi.

Kakor za drugo sadno drevje, moramo tudi za jablan zemljo prej dobro pripraviti. Skopati je vsaj 70 cm globoke in 150 cm široke jame. Če je zemljišče mokrotno, zadostuje tudi globokost 50 cm. Kedar drevo sadimo, moramo ga večkrat potresti, da se vleže zemlja tudi pod korenine. Pomniti je, da mora priti drevo ravno tako globoko v zemljo, kakor je rastlo prej, toraj ne več, ne manj.

Korenine je na koncih gladko odrezati. Dobro tudi je, če se pomoči drevesce pred sajenjem v blato. Vsakemu drevescu je deti močan, raven steber, h kateremu ga je dobro privezati. Vrha ni treba obrezati, kedar se drevo sadi, pač pa naslednjo zimo.

Gnoj ki se dene ob robu jame in 2, 3 prste vrhu korenin dé dobro mlademu drevescu, zato se gnojenje priporoča. Zemljo okoli drevesca je tako poravnati, da se bo stekala voda h deblu in ne od debla, toraj podobno krožniku.

Sedaj bo čas za spomladansko sajenje jablan. Mi vam svetujemo : sadite! Gotovo se ne boste kesali. Jabolke se zadnji čas boljše prodajajo, nego nekdanj in upati je, da se cena še zviša, ko se tržne razmere pri nas nekoliko boljše vredijo.

Posebno v gorah, kjer imajo sedaj železniško zvezo, naj poskrbijo, da bodo imeli mnogo sadja. Koliko lahko prinese jablan, povemo naj, da je dobil pisec teh vrst samo na eni jablani lansko jesen nad 1 q finih jabolk in pred 2 letoma še celo nad 2 q.

Krasna jablanova drevesca najboljših vrst ima na razpolago Goriško kmetijsko društvo po 22 vinarjev komad. Kdor prej pride, bolj gotovo jih dobi. Zato ne odlašajte z naročbo!

GOSPODARSKE DROBTINICE.

Zgodnji grah. — Če hočemo imeti grah rano spomladi, saditi ga moramo že jeseni ali pa vsaj v tem mesecu. Najboljše lege za grah so malo vzvišene, južne, kjer mu ne škodijo lahko mrazovi. Grah ne bodemo gnojili s hlevskim gnojem naravnost, ker bi preveč hobotal in malo rodil, marveč boljše je, če smo gnojili dotično zemljišče prejšnje leto. Pač pa mu pomagamo z umetnimi gnojili in sicer mu je treba na 100 štirjaških sežnjev (klaftrov) zemljišča približno 12 do 15 kilov kalijeve soli in ravno toliko superfosfata. Tudi lesni pepel mu dobro dé. Za zgodno rabo pa ni vsaka vrsta graha dobra. Sosedov grah je bil še za pedenj visok, ko sem ga sejal jaz, a vendar sem ga prej trgjal, nego on. Jako zgodnje grahove vrste so sledeče: najboljšani majnik, ekspres, blisk, automobil itd. itd. Če hoče imeti kedo več vrst ranega graha za poskušnjo ali pa tudi za seme, obrne naj se na Gor. kmet. društvo, katero ga naroči skupno od zanesljivih tvrdk. Poslati pa mora denar v naprej. Obenem naroči lahko tudi rani fižol. Ko zraste grah 15 do 20 *cm* visoko, treba ga je prisuti in mu deti vejevje.

Ali se sme polagati živini krompir? — Surov krompir ni dobro dajati živini, ker ima v lupini in v kaleh mnogo strupa solanina. Surov krompir prouzroča tudi slab sir, ako uporabljamo mleko v ta namen. Pač pa se lahko krmi govejo živino s kuhanim krompirjem, ker se strup s kuhanjem izgubi. Najboljši je parjen krompir. V ta namen pa moramo imeti posebne kotle, katere si zamorejo nabaviti samo veči posestniki. S krmljenjem kuhanega krompirja se bo živina debelela, posebno dobro pa vpliva kuhan krompir na mlečnost. Več kot 15 *kg* na dan pa ga ne smemo dajati živini. Krompir ima namreč premalo beljakovine in zato ne moremo izključno z njim krmiti. Tudi ne smemo kuhanega krompirja predolgo hraniti, ker se rad pokvari. Nasprotno krompirju dajati moramo živini peso in repo surovo, vendar razrezano. Za rezanje se dobe posebne priprave.

Krmljenje krav pozimi. — Lansko leto bila je slaba letina za seno, zato moramo sedaj pozimi z njim hraniti. Ker ni bilo niti prav dobro, moramo skušati pičo na drug način zboljš-

šati. Tu damo nekoliko vzgledov za krmljenje 600 *kg* težkih krav po zimi. Naše krave so večinoma lažje, zato jim bomo dali tudi manj piče. Večinoma tehtajo okoli 300 kilov žive teže; takim kravam bomo dali morda polovico spodaj navedenih množin. 1. vzgled: 10 *kg* prav dobrega sena, 5 *kg* slame, 1 *kg* plev ali resin, 4 *kg* pese, 1 *kg* krompirja, 1¹/₂ *kg* arahidovih tropin. 2. vzgled: 8 *kg* srednjega sena, 2 *kg* srednje otave, 4 *kg* pšenične slame, 1 *kg* turščine moke, 10 *kg* pese, 1¹/₂ sesamovih tropin. 3. vzgled: 14 *kg* prav dobrega sena, 1¹/₂ *kg* žita, 1¹/₂ *kg* kalij iz pivovarne. 4. vzgled: 12 *kg* prav dobrega sena, 2 *kg* slame, 10 *kg* pese, 1 *kg* lanenih tropin, 1 *kg* pšeničnih otrobov. 5. vzgled: 10 *kg* sena, 5 *kg* slame, 1¹/₄ *kg* arahidovih tropin in 1¹/₂ *kg* pšeničnih otrobov. Če je seno slabo, ne smemo vzeti slame, marveč moramo nadomestiti to povsod s senom.

Kako zdraviti rane na konjskih kolenah? — Če nam konj po nesreči pade na prednji nogi in zadobi s tem močno rano, izgubi koj mnogo na vrednosti. Takega konja noče nikdo imeti. Da se rana zaceli in obraste z novo dlako, ravnati je tako-le: Konja, ki je padel, deti je v hlev ter mu rano obliči s čisto mrzlo vodo, ali še boljše z vodo, v kateri se nahaja nekoliko lizola ali karbolne kislina. Če nimamo popolnoma čiste vode, je boljše nič ne prati, kajti z umazano vodo privedemo na rano glive, ki proužročajo bolezen. Oprano rano posušiti je treba nato s čisto cunjjo, ter pokriti z novo pavolo, kakoršna se rabi za ovijanje ran. To pavolo je oviti s flanelom in nad flanel je pritrditi usnat ovitek. Tri do štiri dni naj bo potem konj v hlevu. Ovitek se nato previdno sname; posebno je paziti da se ne odtrga s pavolo škorja, ki se je napravila nad rano. Konj se nato lahko nekoliko sprehodi a nazadnje je koleno vnovič oviti. Za 12 do 13 dni odpade grinta in pod njo se napravi nova koža, ki je obraščena s takimi dlakami, kakoršne so okoli kolena

Tvórilce za maslo. — Če hočemo svoje maslo drago prodati, moramo ga ponuditi kupcu v lepi, okusni obliki. Naše kmetice prinesejo v mesto maslo v tablicah, ki jih napravijo z rokami in jih zavijejo v trtno ali vrzotno listje ali v časniški papir. Tako maslo je mogoče dobro, toda čedno ne vzgleda. V mlekarnah in pri večih posestnikih potisnejo maslo v posebne modele in tu zadobi razne podobe.

Taka tvorilca so jako priprosta in večinoma lesena. Nekatera so štiri-voglata druga okrogla, tretja zaokrožena itd. Taka tvorilca izrežemo si lahko sami v lipov les, če nismo pa mojstri v rezljanju, je boljše, da si jih kupimo.

V podobah 2. do 6. vidimo raznovrstna tvorilca, ki se dobivajo pri trdki Alfa-separator na Dunaju, XII. Wienerbergg. 31 in stanejo po velikosti od 2 K do 8 K.

Pod. 2. Okroglo tvorilce. Pod. 3. Podolgasto tvorilce. Pod. 4. Voglato tvorilce.

Kedar stavimo maslo v tvorilca, ne sme biti ne pretirno, pa tudi ne prem hko. V prvem slučaju se noče vtisniti, v drugem slučaju pa se prijemlje tvorilca in ga ne moremo spraviti radi teža iz njeza. S pomočjo mlačne vode zamoremo maslo primerno vgreti, da se bo to dalo lepše tvoriti. Tvorilce moramo pred rabo oprati v morni vodi.

Pod. 5. Školjkasto tvorilce.

Pod. 6. Okroglo tvorilce z obrobkom.

Maslo, ki ga vzamemo iz tvorilca zaviti moramo v pergamentni papir, ki se dobi v vsaki trgovini papirja (n. pr. Jeretič v Gorici) za male novce. Časniški papir pušča v maslu črnilo, kar pač ne vpliva

posebno ugodno na maslo. Trtno listje pa da lahko maslu vitrijol, s katerim se je škropilo. Tržni komisar bi lahko prepovedal prodajo takega masla. Da se nahaja na vrzotnem listju lahko razna nesnaga, ni treba praviti.

Zato priporočamo našim kmetovalcem, naj si nabavijo tvorilca za maslo in naj to zavijajo v pergamentni papir in prepričani smo, da jim kupec večje stroške stotero poplača.

Proti grahovemu hrošču bi se morali pri nas boljše bojevati, nego se bojujemo sedaj. Ravno primerjam grah, ki sem ga naročil iz Nemškega in grah, ki mi ga je prinesel naš posestnik. Med tem, ko je prvi grah popolnoma cel in nepokvarjen, je grah iz naših krajev ves luknjast od grahovega hrošča, kateri tiči večinoma še v zrnju. Od 100 zrn tega graha, ki sem jih preštel, bilo jih je 61 piškavih. Sicer tak piškav grah kali, toda rastlina je šibka. Še več kvara napravlja ta golazen poleti, dokler je še črv, ker ognjusi celo stročje. Proti temu škodljivcu pridemo v okom, ako skrbimo, da se ne zaplodi. Vse grahovo zrnje, kar ga imamo doma in kar ga imajo sosedje segrejmo za par ur na 60 °C. S tem se hrošč zamori, ne pa kaljivost graha. Še bolj na priprost način zamorimo grahovega hrošča, ako denemo zrnje sedaj v januarju ali v februarju v steklenice ali kako drugo zamašeno posodo ter vse postavimo na peč v gorko sobo, kjer je okoli 19 do 22 °C toplote. Tu je treba pustiti zrnje 8 do do 14 dni. Hrošček misli, da je že pomlad in izleze iz zrnja. Če to zrnje potem prerešetamo, pade hrošček skozi rešeto. Seveda ga moramo potem pobrati in sežgati. Lahko rešetamo tudi nad vodo, v katero se je delo nekoliko petroleja. Petrolej ga zamori. Če je grahovo zrnje že odprto in je videti v njem hrošča, zatremo tega poslednjega lahko tudi na ta način, da denemo grah v žvepleni dim tako kakor stavimo smokve in češpe kadit. Na vsak način priporočamo našim kmetovalcem, naj se v tem oziru kaj napravi. Če bi županstva pobrala po vasi grah ter ga potem na popisan način grela bilo bi najboljšo in hrošč bi se s tem temeljito iztrebil. Lahko bi napravile to delo tudi kmetijske podružnice in druga društva. Saj ni treba niti, da se grah meša, marveč vsakdo dene naj svoj semenski grah v steklenico, na katero zapiše svoje ime. Skupno bi bilo treba samo greti sobo. Tu pa tam bi opravil morda en posestnik to delo za vse brezplačno. Grah, ki se rabi za živež se lahko segreje tudi bolj močno od 60 °C, ker pri njem se ne gleda na kaljivost.

POROČILA.

Kmetovalci! nabirajte vedno nove ude za Goriško kmetijsko društvo. Kdor pristopi h društvu plača prvo leto 4 krone, naslednja leta po 3 K. Zato dobiva list brezplačno in ima pri društvu razne ugodnosti. Kdor je samo naročnik lista plača 3 K, toraj ravno toliko kot ud, on pa nima pravice biti deležen dobrot, ki jih nudi društvo. Kdor se misli odpovedati društvu ali listu, naj sporoči društvu ali vrne list. Kdor se ne odpove v tem mesecu, smatral se bo, da je ostal ud, oziroma naročnik, in plačati bo moral letnino.

Shod županov pri Rebku in v Gorici je dopuščevalna komisija odnesla na prihodnji mesec.

Kmetijski shod. — Kmet. potov. učitelj A. Štrekelj bo predaval prih. nedeljo dné 20. t. m. ob 3. pop. v Kamnjah v šoli.

Vinarski odsek v državnem zboru je sprejel točko, da je prepovedana naprava umetnih vin. Tudi petjot bo prepovedan. Poprava vina bo dovoljena le deloma s sladkorjem, vendar se mora za to prej prositi dovoljenja. Ko se sprejme vinski zakon v drž. zboru, bomo o njem bolj natanko poročali.

Razpis dveh mest. potov. kmet. učiteljev. — Razpisujejo se na Primorskem dve mesti potovalnih poljedelskih učiteljev. Za jedno teh mest, določen je italijanski, za drugi slovenski, oziroma hrvaški učni jezik.

Dolžnosti potovalnih poljedelskih učiteljev določene so v posebnem službenem navodilu in obstoje večinoma v strokovnem potovalnem poučevanju kmetijskega prebivalstva s tem, da se mu zadajajo poljudna s praktičnimi dokazili združena predavanja o različnih strokah domačega kmetijstva.

Poljedelski potovalni učitelji nastavijo se pogodbeno in za sedaj za jedno poskušno leto; oni so pomožni organi c. kr. namestništva in se pridelijo eventuelno kakemu c. kr. okrajnemu glavarstvu.

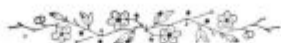
Poljedelski potovalni učitelji dobivajo letnino 1800 kron, stalni potni paušal 1000 kron, stanarino od 300 kron in pavšal za nabavo književnih in strokovnih pripomočkov od 100 kron, kateri prejemki se izplačujejo v naprej v mesečnih obrokih.

Po pretekn vsakih štirih let popolnoma povoljnega službovanja, poviša se gornja letnina in sicer za štiri štiriletja po 250 kron.

Prosilci za ta mesta vložiti morajo svoje primerno z dokumenti preskrbljene prošnje z dokazom starosti, avstrijskega državljanstva,

dovršenih študij, delovanja v kmetijski praksi in jezikovnega znanja in z izjavo, kedaj bi zamogli najkasneje nastopiti v službo, potem ko bodo obveščeni, da so bili imenovani potovalnim učiteljem, najdalje do 15. februarja 1907 pri c. kr. namestništvu.

Oni prosilci, ki so položili skušnjo učiteljske sposobnosti za pouk na kmetijskih šolah ali ono za sadjarstvo in vinarstvo na c. kr. visoki šoli za poljedelstvo na Dunaju, imajo prednost kakor tudi oni prosilci, ki zamorejo dokazati zadostno znanje drugih deželnih jezikov.

ODGOVORI VPRAŠANJAM.

Ali se sme trte okopavati v snegu? Če je vreme gorko in se sneg topi, ne škodi sneg trtam, ako ga ne zakopamo pregloboko. Če bi zakopavali sneg v jako mrzlem vremenu, bi seveda nežaiše korenine na trti lahko pozeble. Vsekako se ne priporoča kopati po vinogratu v snegu. Če je pa tu pa tam kaj malega snegu, smemo ga brez skrbi podkopati. Pašaanje s pa lahko opravlja tudi v snegu, če ga ni preveč in se ne otežkoči s tem kopanja. V zemlji se že raztopi in jo tudi zrahlja.

Kakšno rez zahteva eividia in kakšno grganija? — Obe ti dve trtni vrsti zahtevati bolj dolgo rez, ker je rodno pri njih šele tretje ali četrto oko. Posebno rumeno grganijo moramo puščati nekoliko bolj na dolgo, ker se dostikrat pripeti, da oprhne in bi zato pri krajši režnji malo pridelali.

Ali je boljše gojiti v obmorskem „Bregu“ trte v latnik ali špalir? Oboje je dobro. Mi Vam moremo pa bolj priporočati odprti tirolski latnik, ker boste na ta način mnogo več pridelali in obdelovanje bo manj stalo.

Koliko mladik se sme pustiti na v latnikih zgojeni trti v 7. ali 8. letu? — To se ravna po oddaljenosti trt med sabo. Čim bolj oddaljene so trte, več mladik se jim sme pustiti, ker imajo take trte tudi bolj razširjene korenine. Na samem stoječi trti v dobri zemlji pusti se lahko na vsak m^2 4 po $\frac{1}{2}$ m dolge mladike.

Ali je mogoče vzgajati črešnje, breskve in češpe v špalir? — Mogoče je, toda izplača se samo pri breskvah. Črešnje in češpe je boljše gojiti v podobni nizkega grma. Tako vzgojo bi priporočali za jako rano sadje. Deblo naj bo pri ti vzgoji približno $\frac{1}{2}$ m visoko.

Kako se pomnožujejo smokve? — Smokve se pomnožuj jo najboljše s potaknjenci, ki so že ozeleneli. Smokvino šibo vreže se v ta namen, ko je odprla na koncu en listek, nato se z nožem lubad na spodnjem koncu za štiri, pet prstov, olupí, vendar ne prav do lesu, marveč samo bolj pri vrhu, in mladika se potakne za pedenj globoko v rahlo zemljo, najboljše kar na stalno mesto. Na ta način se prime smokva skoraj brez dvoma, mnogo boljše, nego že okoreninjena. Nam se lansko leto ni prijelo od okoreninjenih niti polovica, taki potaknjenci pa vsi (około 20).